

K. GALASIUK
Odesa

THE ANALYSIS OF EXISTING METHODS OF TOURISM ENTERPRISES INNOVATIVE POTENTIAL ESTIMATION

In the article the basic analytical research of methods of tourism enterprises innovative potential estimation was conducted. The points of view of Ukrainian and Bulgarian scientists were considered. The negative and positive features of each of the presented methods were highlighted. Certain conclusions were made according to existing methods.

Key words: estimation, innovative potential, method, tourism.

К. А. ГАЛАСЮК
г. Одесса

АНАЛИЗ СУЩЕСТВУЮЩИХ МЕТОДИК ОЦЕНКИ ИННОВАЦИОННОГО ПОТЕНЦИАЛА ПРЕДПРИЯТИЙ СФЕРЫ ТУРИЗМА

В статье проведено аналитическое исследование основных методик оценки инновационного потенциала туристических предприятий. Рассмотрены точки зрения украинских и болгарских ученых по применению различных методов и использованию различных показателей, характеризующих инновационную деятельность. Подчеркнуты негативные и позитивные черты каждой из представленных методик.

Ключевые слова: методика, оценка, инновационный потенциал, предприятие, туризм.

Стаття надійшла до редколегії 06.05.2015

УДК 336.026:330.837(477)

В. В. МАРТИНЕЦЬ

м. Суми
victoria_vvm@ukr.net

ІНСТИТУЦІЙНЕ СЕРЕДОВИЩЕ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРА ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Розглянуті науково-теоретичні аспекти інноваційного розвитку банківської системи та обґрунтована роль формальних та неформальних інститутів у досягненні конкурентних переваг банків на ринку інноваційних банківських продуктів та послуг. Акцентована увага на факторах впливу інституційного середовища на інноваційний розвиток банківських установ та запропоновані шляхи формування ефективного інституційного середовища банківського сектора фінансової системи України.

Ключові слова: фінансова система, інституціональне середовище, банківський сектор, інноваційний розвиток.

У сучасних умовах економіки України, які характеризуються з одного боку – кризовими процесами, з іншого – розвитком інформаційних та комунікаційних технологій, впровадженням високотехнологічних продуктів актуальним є питання розробки інноваційної стратегії фінансової системи держави. Формування інноваційної стратегії фінансової системи України спрямоване на ефективну реалізацію науково-технічного, виробничого і трудового потенціалу, забезпечення фінансової стійкості, економічного і соціально-культурного зростання держави, зменшення тіньового сектора, інтеграції України у світовий економічний простір.

Аналіз тенденцій розвитку світової економіки протягом останніх років свідчить про те, що банківська сфера стала однією з найбільш динамічних складових світового економічного простору [4; 7; 9]. Інноваційний розвиток банківського сектора є складовою фінансової системи, що здатний забезпечити ефективність та зростання економіки країни. Слід зазначити, що саме формування сприятливого інституційного середовища є запорукою інноваційного розвитку банківської системи України.

Питання, що досліджуються в статті мають комплексний характер. Вони пов'язані з аналізом стратегії інноваційного розвитку

банків та проблемою формування ефективного інституційного середовища інноваційного розвитку банківського сектора фінансової системи України.

Значний внесок у дослідження теоретичних аспектів розробки та впровадження банківських інновацій присвячені праці таких науковців як Л. К. Гліненко [1], С. М. Ілляшенко [6], О. П. Степаненко [9], В. О. Ткачук [11] та інші. Проблему впливу факторів інституційного середовища на інноваційну діяльність банків досліджували науковці: С. Б. Єгоричева [3], Ю. М. Коваленко [5], В. М. Ручкіна [8] та інші.

Однак в умовах кризових процесів та негативних тенденцій розвитку економіки України залишається актуальним питання формування ефективного інституційного середовища фінансової системи країни взагалі, та інноваційного розвитку банківського сектора зокрема.

Мета статті полягає в розробленні теоретичних підходів до формування інституційного середовища інноваційного розвитку банківського сектора фінансової системи України.

Інституційне середовище, тобто фундаментальні політичні, соціальні та юридичні правила, в рамках яких протікають процеси виробництва та обміну, є предметом вивчення науковців інституційної школи. У межах інституційної концепції особливості інституційного середовища вивчаються в теорії суспільного вибору, теорії прав власності, теорії трансакційних витрат, теорії фірми.

Теорія суспільного вибору орієнтовано на вивчення взаємозалежності та взаємодії політичних і економічних явищ. Серед основних методологічних підходів теорії суспільного вибору можна виділити наступні: вивчає методи за допомогою яких чиновники, що працюють в державних установах та політичній сфері прагнуть максимізувати свої власні вигоди; базується на концепції «економічної людини», яка передбачає, що поведінка індивіда є раціональною; розглядає політику як складний інституційний процес, на основі якого люди обирають різні альтернативи, зіставляючи їх зі своїми цінностями; вивчає систему економічної бюрократії; досліджує проблему політичної ренти та

політичного процесу [10]. З наведених основних методологічних підходів можна зробити висновок, що проаналізований інституційний напрям вивчає інституційне середовище з позиції «економічної людини», досліджує взаємодію економічних та політичних інститутів, зосереджує увагу на трансакційних витратах бюрократичного апарату та методах отримання політичної ренти.

Згідно економічної теорії прав власності не сам ресурс є власністю, а «пучок прав». Проблема рідкісних ресурсів і обмеженої раціональності слугує підґрунтям для володіння та розподілу прав власності. Зазначена проблема призводить до мінімізації функції корисності економічних агентів та максимізації функції трансакційних витрат. Основна задача інституціонального середовища це – захист прав власності та мінімізація трансакційних витрат розподілу цих прав.

Базовою одиницею теорії трансакційних витрат є трансакція. Здійснення трансакцій супроводжується трансакційними витратами: витратами пошуку інформації, витратами ведення переговорів та укладання угоди, витратами вимірювання та здійснення розрахунків, витратами специфікації та захисту прав власності, витратами опортуністичної поведінки. Укладання трансакцій відбувається в інституційному середовищі, що представлене сукупністю політичних, соціальних та юридичних інститутів. Критерієм ефективності інститутів є мінімізація трансакційних витрат укладання угод.

З позиції теорії фірми основною інституційною одиницею є підприємство. Підприємство в інституційному середовищі розглядається як суб'єкт, що має вплив на формування цього середовища, в свою чергу фактори інституційного середовища впливають на діяльність підприємства. Так О. Уільямсон [12] дослідив трьохрівневу модель взаємодії економічних агентів, інституційних угод та інституційного середовища. На першому рівні – індивіди, або економічні агенти, на другому рівні – різні інституційні угоди у вигляді ринків, фірм, гібридних(змішаних) форм, а на третьому рівні – інституційне середовище, що складається з системи утворюючих правил гри.

У контексті фінансового сектора економіки інституційне середовище визначає права та норми розвитку фінансової системи. Так під інституційним середовищем фінансового сектора економіки Ю. М. Коваленко [5, 92–97] розуміє сукупність політичних (юридичних) і економічних правил, неформальних (традиційних) норм, що формують умови для фінансової діяльності, структурують її і є фундаментальною передумовою перетворень у фінансовому секторі.

Складовою фінансової системи економіки України є банківський сектор. Ефективність діяльності банків та інтенсивність впровадження банківських інновацій залежить саме від державного інституційного середовища фінансової системи. З позиції авторського підходу інституційне середовище фінансового сектора економіки України – це система формальних (юридичних, економічних, соціально-культурних) та неформальних інститутів, що визначають принципи, умови, параметри фінансової інфраструктури в цілому і забезпечують ефективність та інноваційних розвиток банківського сектора зокрема.

Для виявлення основних тенденцій та умов формування ефективного інституційного середовища інноваційного розвитку банківського сектора в контексті фінансової системи України доцільно дати визначення поняття «банківські інновації», проаналізувати особливості розробки стратегії інноваційного розвитку банківського сектора та розглянути види банківських інновацій.

З нашої точки зору поняття «банківські інновації» повинно відповідати наступним умовам: мати ознаки новизни, враховувати потреби клієнтів та забезпечувати ефективність та конкурентоспроможність банківських установ. Банківські інновації це – впровадження нових або вдосконалених банківських продуктів, послуг, методів управління, банківських процесів з урахуванням потреб клієнтів, власників, менеджменту банку в межах діючого законодавства та спрямованих на забезпечення конкурентоспроможності банку на ринку фінансових послуг.

При розробці стратегії інноваційного розвитку банківської системи необхідно враховувати такі особливості:

- інноваційний розвиток – це постійно діючий динамічний процес;
- інноваційний процес спрямований на якісні, кількісні та структурні зміни;
- впровадженням банківських інновацій є наступні результати: підвищення конкурентних переваг як на внутрішньому так і на зовнішньому фінансових ринках та забезпечення стабільності банківської системи; інтеграція банків у світову фінансову систему; підвищення якості обслуговування клієнтів; зниження ризиків та підвищення фінансових показників діяльності банківської системи.

У сучасних умовах ринкової економіки України стратегія інноваційного розвитку банківського сектора зосереджена на впровадженні таких видів інновацій, як [2; 6; 7; 11; 13; 14]:

- у залежності від сфери застосування: продуктивні – інноваційні депозитні, кредитні, розрахункові, страхові, посередницькі банківські продукти і послуги; організаційні – спрямовані на удосконалення системи та організаційної структури управління банком; процесні – представлені новими або вдосконаленими інформаційними та комунікаційними технологіями, новим технічним оснащенням банківських установ; маркетингові – спрямовані на вдосконалення маркетингової політики;
- за причинами виникнення – інновації які ініційовані змінами нормативно-правового поля та інновації, що спричинені зміною ринкової кон'юнктури;
- у залежності від тривалості позитивного ефекту впровадження: короткострокові та довгострокові;
- у залежності від внутрішнього інноваційного потенціалу: радикальні, що означають впровадження принципово нових продуктів і послуг та «базисні» які відображають технологічну спрямованість;
- у залежності від масштабу впровадження: локальні – автономні, не пов'язані з іншими нововведеннями та системні – реалізація яких неможлива без зміни всієї системи;
- у залежності від характеру ідеї, що лежить в основі інновації: винахідницькі – засновані на абсолютно новій ідеї чи підході та імітаційні – засновані на ідеї, що вже використовувалась при створенні інших банківських продуктів і послуг.

З наведеного аналізу особливостей формування стратегії інноваційного розвитку банківської системи України можна стверджувати, що для розробки та впровадження банківських інновацій необхідна чітка прозора система правил та принципів взаємодії учасників інноваційного процесу на ринку банківських продуктів та послуг. На сьогоднішній день економіка України знаходиться в кризі. Кризові процеси дають можливість проведення реформ в різних секторах економіки та створюють умови для формування

ефективного інституційного середовища фінансової системи України взагалі та інноваційного розвитку банківського сектора зокрема. Серед основних підходів до формування зазначеного інституційного середовища, на наш погляд, доцільно виділити наступні:

- фундаментом формування ефективного інституційного середовища економіки України повинні стати такі поняття як: моральні цінності, довіра, справедливість, чесність, надійність, закон, норми, правила, стандарти, економічне зростання, добробут населення, стимули;
- основною задачею інституційного середовища є досягнення взаємовигідного співробітництва між учасниками інноваційного процесу банківської системи, а саме: між формальними інститутами та банками, між формальними інститутами та суспільством, між банком та його клієнтами;
- сутність інституційного середовища розкривається в функціях, що виконують формальні інститути. Серед основних функцій можна зазначити наступні: регулятивна – інститути регулюють взаємодію учасників фінансового ринку; законодавча – юридичні інститути створюють нормативно-правову базу діяльності фінансової системи; стимулююча – спрямована на стимулювання впровадження інновацій, контролююча – інститути здійснюють контроль за виконанням обов'язків учасників трансакцій на фінансовому ринку, наукова – спрямована на впровадження наукових методів розробки інноваційної політики та стратегії діяльності банків, інформаційна – формальні інститути інформують про основні тенденції на фінансовому ринку, соціально-культурна – спрямована на формування ідеологічних засад фінансової системи та етичних норм і моральних цінностей;
- регулятивна функція економічних та правових інститутів є і залишається визначальною як в системі інноваційного розвитку банків, так і в стабілізації фінансового ринку;
- у ході проведених досліджень ми зробили висновок, що результатом впровадження банківських інновацій є задоволення потреб клієнтів і підвищення показників ефективності діяльності банків та його конкурентоспроможності, що позитивно вплине на імідж фінансової системи держави, отже досягнення такого результату можливе лише при системному підході роботи юридичних, економічних, соціально-культурних інститутів та банківських установ;
- формування системи стимулів з боку держави як для банківської установи, що впроваджує інновації так і для клієнтів банку;
- створення досконалої законодавчої бази саме для впровадження банківських інновацій;
- чітке визначення прав власності на розроблені та впроваджені банківські інновації;
- зменшення адміністративних бар'єрів, що в свою чергу призведе до зменшення трансакційних витрат банків та надасть стиму-

ли для інноваційного розвитку банківських установ;

- забезпечення прозорої конкуренції на ринку інноваційних банківських продуктів і послуг;
- створення організаційно-економічного механізму регулювання опортуністичної поведінки учасників фінансового ринку;
- «важливим інституційним фактором, що визначає напрямки та змістовну наповненість інноваційної діяльності банків, насамперед, у розвинутих країнах, стала доктрина соціально відповідального бізнесу. В її рамках інноваційна активність банківських установ спрямована на впровадження продуктів та послуг, що сприяють забезпеченню стабільності та безпечного соціально-економічного розвитку суспільства. Створення соціально орієнтованих інновацій відкриває для банків можливість позиціонування на ринку та позитивно впливає на їх імідж [3]»;
- створення умов для надання освітніх послуг з фінансової обізнаності населення країни та підвищення кваліфікації працівників банківських установ;
- врахування культурної складової та етики ведення бізнесу. Саме базові культурні цінності сприяють інноваційному розвитку та економічному зростанню.

Проведене дослідження свідчить, що інституційне середовище формує систему регулювання і стимулювання інноваційного розвитку банківського сектора. Тому у нас час коли банківський сектор та фінансова система країни знаходиться в кризі необхідно створювати чіткі і прозорі умови здійснення фінансових трансакцій на ринку інноваційних банківських продуктів та послуг. Слід також зазначити, що при розробці інноваційної стратегії діяльності банків необхідно враховувати корпоративну соціальну відповідальність банківських установ перед суспільством. Від того яким буде інституційне середовище економіки України буде залежати фінансова стабільність та ліквідність банків, економічне зростання країни та добробут населення. Ефективне інституційне середовище економіки України відкриває можливість до інтеграції національної банківської системи в світову фінансову систему та створює позитивний імідж країни.

Запропоновані автором теоретичні підходи до формування інституційного середовища є базою для проведення аналізу впливу факторів інституційного середовища на показники інноваційного розвитку і ефективності діяльності банків та фінансової системи країни.

Список використаних джерел

1. Гліненко Л. К. Системні інновації у банківському бізнесі / Л. К. Гліненко // Сучасний стан та перспективи розвитку банківської справи в Україні: матеріали I Всеукраїнської наук.-практич. конф., 17—18 травня 2007 р. — Львів : ЛКА, 2007. — С. 300—311.
2. Єгоричева С. Б. Інноваційна діяльність комерційних банків: стратегічні аспекти : [монографія] / С. Б. Єгоричева. — Полтава : ТОВ «АСМІ», — 2010. — 348 с.
3. Єгоричева С. Б. Інституційні фактори впливу на інноваційну діяльність банків [Електронний ресурс]. — Режим доступу: lib.uabs.edu.ua/library/Visnik/Numbers/1_26_2009/26.3.03.pdf.
4. Зверев О. А. Инновационные технологии в розничном банковском бизнесе: [монографія] / О. А. Зверев, А. В. Нестеренко. — М. : Палеотеп, 2008. — 164 с.
5. Коваленко Ю. М. Сутність інституційного середовища фінансового сектора економіки / Ю. М. Коваленко // Економічний вісник Донбасу. — 2011 — № 1 (23). — С. 92—97.
6. Маркетинг інновацій і інновації в маркетингу: [монографія] / За ред. д.е.н., проф. С. М. Ілляшенка. — Суми: ВТД «Університетська книга», 2008. — 615 с.
7. Прогноз и моделирование кризисов мировой динамики / Отв. ред. А. А. Акаев, А. В. Кортаев, Г. Г. Малинецкий. — М. : ЛКИ, 2010. — 352 с.
8. Ручкіна В. М. Інституційне середовище фінансового ринку України в умовах глобалізації / В. М. Ручкіна // Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. — 2012. — № 1. — С. 378—385.
9. Степаненко О. П. Тенденції інноваційного розвитку банківської системи України / О. П. Степаненко // Актуальні проблеми економіки. — 2012. — № 6. — С. 275—282.
10. Теорія суспільного вибору [Електронний ресурс]. — Режим доступу: www.lnu.edu.ua/faculty/pravo/ekt/t16.doc.
11. Ткачук В. О. Інноваційна політика банків на ринку банківських послуг / В. О. Ткачук // Економічний аналіз: зб. наук. праць. — 2013. — Том 14. — № 2. — С. 43—51.
12. Уильямсон О. Экономические институты капитализма. Фирмы, рынки, «отношенческая» контракция / О. Уильямсон. — СПб. : Лениздат, 1996.
13. Янсен Феликс. Эпоха инноваций / Феликс Янсен ; [пер. с англ.]. — М. : ИНФРА-М, 2002. — 308 с.
14. The Measurement of Scientific and Technological Activities. Oslo Manual: Guidelines for Collecting and Interpreting Innovation Data. Third edition. — Paris : OECD, 2005. — 162 p.

V. MARTYNEC**Summary****INSTITUTIONAL ENVIRONMENT OF INNOVATIVE DEVELOPMENT OF THE BANKING SECTOR IN FINANCIAL SYSTEM OF UKRAINE**

The scientific-theoretical aspects of innovative development of the banking system are considered. The role of formal and informal institutions in achieving competitive advantages banks in the market of innovative banking products and services are grounded. The attention is focused on the factors of influence of the institutional environment for innovative development banks. The basic ways of forming effective institutional environment of the banking sector in Ukraine's financial system are offered.

Key words: financial system, Institutional environment, banking sector, innovative development.

V. МАРТИНЕЦ**г. Сумы****ИНСТИТУЦИОНАЛЬНАЯ СРЕДА ИННОВАЦИОННОГО РАЗВИТИЯ БАНКОВСКОГО СЕКТОРА ФИНАНСОВОЙ СИСТЕМЫ УКРАИНЫ**

Рассмотрены научно-теоретические аспекты инновационного развития банковской системы и обоснована роль формальных и неформальных институтов в достижении конкурентных преимуществ банков на рынке инновационных банковских продуктов и услуг. Акцентировано внимание на факторах влияния институциональной среды на инновационное развитие банков и предложены пути формирования эффективной институциональной среды банковского сектора финансовой системы Украины.

Ключевые слова: финансовая система, институциональная среда, банковский сектор, инновационное развитие.

Стаття надійшла до редколегії 10.05.2015